

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ“

**ФИЛОСОФСКА И ТЕОРЕТИЧНА СЪЩНОСТ НА
ПРИНЦИПА ЗА РАВЕНСТВО И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна
степен „доктор“ по професионално направление 3.6. Право

Докторска програма

„Теория на държавата и правото. Политически и правни учения“

Докторант на самостоятелна подготовка

Майлинда Велчани

Научен ръководител

доц. д-р Светла Маринова Кънева

София, 2025 г.

Дисертационният труд е обсъден на 26.03.2025г. на заседание на катедрен съвет на катедра „Публичноправни науки“ при Юридическия факултет на Университета за национално и световно стопанство и е насочен към публична защита пред научно жури в състав:

- Проф. д. н. Димитър Радев Радев (вътрешен член на научното жури);
- доц. д-р Бойка Ивайлова Чернева (вътрешен член на научното жури);
- доц. д-р Елица Георгиева Вълчева - Куманова (външен член на научното жури);
- доц. д-р Кремена Божидарова Раянова (външен член на научното жури); и
- доц. д-р Теодора Василева Йовчева (външен член на научното жури).

Авторът на дисертационния труд е докторант в самостоятелна форма срещу заплащане в катедра „Публичноправни науки“ при Юридическия факултет на Университета за национално и световно стопанство.

Публичната защита на дисертацията ще се състои на открито заседание на научното жури на 29.05.2025г. от 14:00 часа в сградата на Университета за национално и световно стопанство.

Материалите относно защитата са на разположение на всички заинтересовани лица и могат да бъдат намерени в сектор „Научни съвети и конкурси“ в УНСС, както и на интернет страницата на Университета за национално и световно стопанство, достъпна на следния интернет адрес: <https://konkursi.unwe.bg/GraduatedCompetitors/DoctorDetails>.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА	4
1. Актуалност и практическо приложение на изследването	4
2. Предмет, цел, задачи на изследването	6
3. Методология на изследването	10
4. Обем и структура на изследването	12
II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА	14
III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИЯТА	17
IV. ОСНОВНИ НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА	31
V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА	33

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Актуалност и практическо приложение на изследването

Равенството и недискриминацията са основополагащи ценностни концепции, които са получили всеобщо признание, продължават да се развиват и имат генезис във философията на правото. От своя страна, най-фундаменталната правна наука - общата теория на правото - има за задача да изведе същността и ролята на принципа на равенство, конкретизиран и обогатен с недискриминацията, който има определящо значение за всяка правна система. В албанската правна система липсва самостоятелен независим анализ на принципа на равенство и недискриминация от философско-правна и теоретична гледна точка. Предвид универсалната му същност и нарастналата му роля, инкорпорирането му в редица вътрешни, международни и актове на ЕС, анализирани са произхода, развитието и същността му от гледна точка на философията на правото и на общата теория на правото.

Значимостта на темата за философско-правната и теоретичната същност на принципа на равенство и недискриминация е ясно изразена в съвременните конституции, включително в конституцията на Република Албания. Конституционните и основните права се разглеждат като съществени елементи на правните принципи. Постигането на равенство и недискриминация разчита на подчертаването на основните права и уточняването на същността на принципа. За да служат като основа за развитие и придобиване на допълнителни права, основните права трябва да бъдат разграничени от правния принцип на равенство и недискриминация. Ратифицирането от Албания на редица основни права, заедно с различни международни конвенции и конституционните гаранции за тези права, насочи страната към сигурен курс за осигуряване на равенство и предотвратяване на дискриминацията. Поради това закономерен интерес представлява философско-теоретична същност на принципа на равенство и дискриминация, най-вече при правополагане (правосъздаване) на позитивното право.

Практиката на конституционните съдилища също има отношение към принципа на равенство и недискриминация. Освен приложимостта му при създаване на позитивното право, но и решаването на конфликти в правната система също поражда необходимост от изясняване на неговата философско-теоретична същност.

Засилва се международното сътрудничество, насочено както към хармонизиране на правните системи, така и към улесняване на конкретни действия, които насърчават реализирането на равенството за всички индивиди. Международните усилия се фокусират върху премахването на системните бариери пред дискриминацията. Другото ниво е усилията на държавите, свързани с установяването на правни норми, заедно с проактивна държавна намеса за увеличаване на достъпността за реализация на принципа в позитивното право. Отчитайки тези фактори, фокусът на изследването е философско-теоретичната субстанция на принципа на равенство и недискриминация като ръководно смислово положение, което предопределя насоката при правосъздаване на позитивното право в съответната национална правна система.

В рамките на съвременния правнотеоретичен дебат понятието за равенство е от първостепенно значение. То е традиционно свързано със справедливостта, то е нейн критерий. Идеал, цел и основание на правото, то е част от предмета на философията на правото. Ведно с демократичните идеали на Новото време, равенството е концепция, която се развива и заляга в идеята за основните права, за правовата държава, в теоретичната конструкция на правните принципи като база на кодификациите. Равенството съдържа жизненоважна връзка със свободата, тъй като определено ниво на свобода е необходимо за реализацията на егалитарния идеал като обосноваващ правното съдържание. Извеждането на философско-правна и теоретична природа на принципа на равенство и недискриминация е предпоставка за реалното му имплементиране в позитивното право. Акцентът на анализа е вътрешното право като задължение на държавните органи при създаване на правните норми.

Кризата на ценностите и използването на правото за цели, които не са общественоположена ценност, редуващите се кризи от политически, здравен, и икономически характер извеждат на преден план въпроса за социалната обосновка на ценността и полезността на правото. Това са въпроси на философията на правото, които намират израз във философско-теоретичната същност на принципа за равенство и недискриминация.

Трайна субстанция на изконно правно съдържание се съдържа и в идеите, декларациите за правата, основните и конституционните права. И на континента, и в англоезичния свят, водещата концепция за правата от 50-те години на 20 век насам ги разглежда като стабилен обективнозакономерен правен смисъл, който правото усвоява и който определя съдържанието на нормите. В тази връзка принципът на равенство и недискриминация надхвърля основните

права чрез правото на равно третиране и недискриминация, те се припокриват частично. Интерес от гледна точка на общата теория на правото представлява именно тяхното разграничаване чрез извеждане на смисловата фундаментална природа на принципа на равенство и недискриминация. Неговата субстанция е общозначима за всяко право – вътрешно, международно и наднационално. Ако основните права са интердисциплинарно понятие на международното право, по-конкретно адресирано към субектите, то принципът на равенство и недискриминация вмениява задължение на държавите, чрез публичната власт, да поддържат и защитават правата на човека чрез активни законодателни мерки. Следването на принципа на равенство и недискриминация като фундаментален за правната система изисква познаване на неговата същност, а не само неговото деклариране.

Извеждането на философско-теоретичната същност на принципа на равенство и недискриминация поставя въпроса и за подходите в теорията на правото. Концепцията концентрира в себе си динамичния характер на колективния опит и съзнание, които са от съществено значение за постигането на обществените цели и за ефективното правно регулиране чрез принципите. В тази връзка философията на правото, и по-конкретно - общата теория на правото - трябва да изясни познавателната и епистемологична същност на принципа като понятие на правната теория. Държавата има първостепенно задължение да поддържа и защитава правата на човека, позиционирайки ги като основополагащи елементи на върховенството на правото. Не на последно място, принципът на равенство и недискриминация представлява част от материалната същност на правовата държава и резонира все повече с индивидите като част от глобалната общност. Това предопределя и интереса ни към темата за философската и теоретична същност на принципа на равенство и недискриминация.

Разгледаните в изследването въпроси имат не само своето теоретично значение за разбиране същността на правния принцип на равенство и недискриминация, но и практическа стойност. Съобразно това, предложените изводи биха могли да послужат за усъвършенстване на правната уредба на обществените отношения, на цялата правна система.

2. Предмет, цел и задачи на изследването

Предмет на дисертационното изследване е генезисът и същността на правния принцип на равенство и недискриминация като философскоправно и общотеоретично понятие, което

ръководи държавните органи при правосъздаване. Предметът включва анализ на концепциите за равенството в рамките на историко-правното развитие на идеите, конкретизирано чрез концепцията за недискриминация и защита на човешкото достойнство. Значението на равенството и недискриминацията се простира отвъд легалните определения, което изисква цялостното им разглеждане. Равенството и недискриминацията, еднаквото третиране на неравенството въз основа на конкретна характеристика, се определя и е разгледано като основно право в поколенията на човешките права. Научната задача се ограничава до това да се изведе философско-историческата и теоретична същност на равенството. В тази посока идеята за равенството, преплетена с концепцията за социална справедливост, утвърдена чрез забраната за дискриминация, намират израз в принципа за равенство и недискриминация. Необходимостта от философско-теоретично осветляване на принципа като смислово ръководно начало на националните правни системи при създаване на правните норми е основният предмет на изследването.

Тази цел е реализирана посредством решаване на следните основни задачи:

На първо място, разгледано е равенството като централно понятие в рамките на правната философия. Въпросите за равенството са анализирани в контекста както на естественото, така и на позитивното право, както и на обективното и така и на субективното право. Обсъдено е равенството в светлината на човешките права. Анализирани са дефинициите за равенство и дискриминация; начина, по който различни учени тълкуват тези принципи. Детайлно е проучено изискването за недискриминация или еднакво третиране, което в същността си конкретизира и уточнява широкото понятие за формално равенство пред закона. Направен е изводът, че равенството и недискриминацията по своята същност са свързани помежду си, представлявайки двойни изрази на един и същ основополагащ принцип: равното третиране означава липса на дискриминация, докато дискриминацията по своята същност предполага неравно третиране.

На второ място, проследени са на общотеоретично ниво въпросите на основните права, целите и ценностите на правото. Направен е теоретичен анализ на отношението правен принцип – основно право. Принципите на правото са разгледани като теоретичен фундамент, който е в основата на всяко правно обосноваване при създаване на правни норми в широкия смисъл на понятието. Равенството и недискриминацията са изведени като основно право в поколенията на човешките права. Утвърдено е и че правната концепция за равенство и

недискриминация е правен принцип, който стои в основата на цялата правна система. Уточнено е, че правото на равенство и недискриминация като основно право не се покрива, а донякъде съвпада с принципа на равенство и недискриминация. Направен е изводът, че основните права и правните принципи не съвпадат, а се припокриват частично, като аргументи за това се сочат и в актовете на ЕС и на международното право. Основните права са неразделна част от общите принципи на правото на ЕС, но са различни понятия. На анализ е подложено твърдението че принципът на равенство и недискриминация изисква активна намеса от страна на държавните органи с оглед неговата функционална роля в правната система, потвърдено и от практиката на СЕО, СЕС – Чл. 6 т. 3 ДЕС и последващите актове.

На трето място, изследвана е различната субстанция и роля на правния принцип и основното право на равенство и недискриминация в правното регулиране. Поставен е акцент върху теоретичната разлика че основното право е конкретизация на принципа, насочена към личността на субектите. Основните права сочат какви са благата (ценностите), предмет на защита. Принципът на равенство и недискриминация като част от принципите на правото, на правото на ЕС, задава изисквания, вмениява задължения за следване на смислова посока от държавните органи при създаване на правните норми в позитивното право от страна на публичната власт. Изследвано е основното положение, че принципът за равенство и недискриминация действа чрез различната си социална същност за защита като вмениява задължение за имплементиране на социалната субстанция на равенството и еднаквото третиране (недискриминация) в позитивното право.

Посочените проблеми се изследват и анализират от позициите на различни представители на философията на правото и на съвременната обща теория на правото.

На четвърто място, анализирана е същността на правния принцип на равенство и недискриминация като задължителен материален субстрат на принципа на социалната и правова държава. По този начин е потвърдена субстанцията на принципа като ръководно смислово обосноваващо начало, надхвърлящо формалното равенство и избягване на неравенството (равенство в неравенството) който е насочен към държавните органи и частните лица. Като задължение на държавните органи, правният принцип на равенство и недискриминация е смислово ръководна насока към целта и целите на правното регулиране, която трябва да се инкорпорира в правните норми.

На пето място, анализирани са актове на ЕС и на международното право, които инкорпорират правния принцип на равенство и недискриминация. Направена е сравнителна характеристика на правния принцип на равенството и недискриминацията в конституциите на България и Албания. Анализирани са националните закони за защита на равенството и забраната на дискриминацията. Отделено е сериозно внимание на международните инструменти, които подкрепят правния принцип на равенство и недискриминация.

За изпълнението на тези задачи са разгледани следните групи въпроси:

Концепцията за равенството е възникнала в еволюцията на философскоправното осмисляне на правото, през концепцията за човешките права и е обогатена с глобалното признание на човешкото достойнство. Равенството и недискриминацията представляват постоянни ценностни положения за обосновката, същността и значението на правото. Разглеждат се от философията на правото през всички етапи на нейната периодика, също и от правната аксиология като дял от нея. Анализирани в техния исторически, философски и теоретичен контекст, идеите за равенство и недискриминация се разкриват като основни и развиващи се правни традиции. Те доказват социалната еволюция на човека и залягат като основни устои на съвременните конституции и правни системи. Концепциите за равенство и недискриминация са основни стандарти, които влияят на всички области на правото. Законите не действат във вакуум; следователно ръководните принципи, които задават създаването на позитивното право в правните системи, са свързани с по-широката социална среда. Тази връзка насърчава тяхното непрекъснато развитие и изисква непрекъснат анализ и изясняване от гледна точка на философията на правото и на общата теория на правото. Принципът на равенство и недискриминация е свързан с природата и същността на правото като ценностнообоснована социалнорегулативна система. Задава устойчиви ценности и цели, които надхвърлят всяко позитивно установяване в правните норми. Принципът е тясно свързан с други основни концепции, като справедливост и свобода. Когато се разглежда в рамките на историческа, философска и теоретична рамка, равенството и недискриминацията се очертават като динамични и съществени компоненти както на правната мисъл, така и на социалния напредък. Изследването обхваща всички основни проблеми, свързани с темата:

Равенството като понятие на естественото и позитивното право, равенството в обективното и субективното право, значение на равенството, разпределително преразпределително равенство, значение на равенството според Роналд Дуоркин, отношение

между равенство и свобода, равенството като съществена субстанция на закона, законът като равна мяра на свободата, равенството като част от правосъдието, законността и справедливостта, дискриминацията; принципите и ценностите в правото; принципи и цели в правото; принципи и норми; основните права като принципи на правото; основните права като висш правен принцип; правата на човека като общочовешка ценност и върховен политически идеал; принципът на равенство и недискриминация като част от съдържанието на върховенството на закона; отношение към равенството в рамките на международното законодателство; Принципът на равенство и недискриминация в конституцията на Република България и Република Албания; Всеобща декларация за правата на човека; Конвенция на ООН за премахване на всички форми на расова дискриминация; Рамкова конвенция за защита на националните малцинства; Европейски актове и актове на ЕС за равенство и недискриминация; Европейска конвенция за правата на човека; Европейска социална харта; Харта на основните права на ЕС; Директиви на ЕС за равно третиране.

Извън предмета на дисертационния труд остава изследването на различния начин, по който действат правните принципи в сравнение с нормите. Тази разлика обаче е отчетена, като приета даденост. Израз на философката и теоретична същност на принципа на равенство и недискриминация са изведените международни актове и актове на Европейския съюз, където той е имплементиран. Те доказват фундаменталната му субстанция на ръководна смислова посока за правното регулиране (правосъздаване), за позитивно премахване бариерите пред дискриминацията и гарантиране на правата на човека.

3. Методология на изследването

Методологията, използвана при изследването на философката и теоретична същност на принципа на равенството и недискриминацията, е продиктувана от подхода към явлениято право. Специфичната концепция за правото има характер на гледна точка по отношение на правната действителност, на нейни съставки, форми на проявление.

Общата теория има за задача да обясни и подреди правните понятия в система. Закономерно принципът на равенство и недискриминация следва същностната концепция за правото като смислово цяло. В съответствие с подхода са използвани логическите методи на индукцията (анализ), дедукцията (синтез, научна систематизация и обобщение на фактите,

свързани с разглежданите явления) и традуктивните методи – сравнителноправен и исторически. Изброените логически, исторически и сравнителни методи на изследването имат за цел не само да проучат историческото развитие на принципа, но и да изведат еволюцията на идеите. Принципът на равенство и недискриминация претърпя трансформации във времето, като особено силно е въздействието на глобализацията. В хода на изследването са приложени различни сравнителни методи, сравнения между различни автори, различни конституции.

Съвременният подход към правото е системен и обяснителен. При него основно значение имат методите на анализ и синтез, които се използват към смисъла на правото. Правото се разглежда като система, в която ценностите са заимствани от други нормативни системи, чрез които правото се легитимира. Съответствието на същността на принципа на равенство и недискриминация с ценностите на Новото време, с ерата на правата на човека и изискването за зачитане на човешкото достойнство, го легитимират в социалната действителност. На първо място в изследването е използван философски (аксиологически) подход, който свежда правото до система от ценности. Тях правото усвоява и насочва специфично към целта и целите на правото. Чрез тях то се обосновава.

За изясняване на въпроса за смисъла и същността на правото, от където е изведен и принципът на равенство и недискриминация, е използван и историко-еволюционен, социокултурен подход. Чрез него идеите за равенството са разгледани аналитично-обяснително, не само хронологично. Изведените смислово обособени двойки противоположности от структурата на правото разкриват групи обществени отношения, в които равенството присъства по различен начин.

Определящ за изследването е познавателният (епистемологичен) подход към правото. То е анализирано като динамично явление и факт на човешкото съзнание. Явление, което се намира в непрекъсната динамика и черпи причини за своето действие от другите фактори на социалната среда. Той способства да се изведе и подчертае трайното и стабилното в смисъла на правото като система, но и да се подчертае динамиката на обществения живот в различни сфери на правно регулиране. Смесовият подход към правото носи традиция и опит, но и подчертава активната роля на човешкото съзнание. Приложим към принципа на равенството пред закона, социокултурният еволюционен и смислов подход добавя забраната за дискриминация. Така формалното равенство като основа на закона е уточнено и допълнено с изискването за еднакво третиране (недискриминация).

Феноменологичният подход към същността на правото позволява принципа на равенство и недискриминация да се обясни като историко-еволюционен смисъл на цялото, вложен в потока на феномените, в потока на структурата от смисли на битието. Правните принципи отразяват изначалното всеобщото в ценностите като предмет на разглеждане от Аксиологията на правото като дял на философията на правото. Те носят преднамерената специфика на различни групи обществени отношения, ценностно насочени към целта и целите на правото. По този начин правото е външно за съзнанието, външно спрямо индивида, носи предзададен универсален за човека характер, но и живее чрез съзнанието, зависи от него, защото е негова проява и продукт. Принципът на равенство и недискриминация е отчасти зададен, но и подлежи на динамика и обогатяване чрез конструкцията на недискриминация, чрез изискването за зачитането на човешкото достойнство. Феноменологичният смислов подход разглежда правото и принципа на равенство и недискриминация като даден и зависещ от човека. Принципът на равенство и недискриминация е обоснован като смислова и същностна аргументативна основа на правната система при правосъздаване.

В изследването е използван и нормативен – позитивистичен подход. Той е приложим към изведените източници на правото – Конституциите, законите за дискриминация, както и към международните договори и актовете на ЕС, разгледани в трета глава.

Характерна черта на подходите към правото като цялостна социална система е, че те се разглеждат амблук. Специфика на съвременната теория на правото е плурализмът на подходите. Извеждането на философската и теоретична същност на принципа на равенство и недискриминация изисква историко-философски, ценностен социологически и смислов епистемологичен, както и нормативен подход към правото като система. В нея принципът на равенство и недискриминация изразява изконно и актуално - ценностно конкретизирано - правно съдържание, което изгражда правните норми.

4. Обем и структура

Дисертационното изследване за философско-теоретичната същност на правния принцип на равенство и недискриминация е с обем от 212 страници на български език. Направени са общо 305 бележки под линия. Структурата включва въведение, три глави и заключение. Всяка

глава е структурирана в части (параграфи) с отделни тематично изведени заглавия и подзаглавия.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

ВЪВЕДЕНИЕ	5
1. Актуалност и практическо приложение на изследването	5
2. Предмет, цел и задачи на изследването	8
3. Методология	12
4. Обем и структура	16
ГЛАВА I. РАВЕНСТВОТО КАТО ПРЕДМЕТ НА РАЗГЛЕЖДАНЕ ОТ ФИЛОСОФИЯТА НА ПРАВОТО	17
1.1. Равенство като предмет на философията на правото	23
1.2. Равенството като основание на правото и принцип на правото	28
1.3. Равенство в естественото и позитивното право	37
1.4. Равенство в обективното и субективното право	45
1.5. Значението на равенството	48
1.6. Равенството според Ролс и Дуоркин	52
1.7. Критерии за равенство и неравенство	57
1.8. Равенство пред закона	60
1.9. Формално равенство и съществено равенство	64
1.9.1. Разпределително равенство и преразпределително равенство	70
1.9.2. Равенство на резултатите	72
1.10. Отношението между равенство и свобода	76
1.11. Равенството като съществена субстанция на закона, законът като равна мярка на свободата	90
1.12. Равенството като част от правосъдието , законността и справедливостта	96
1.13. Дискриминация	100

ГЛАВА II. ПРИНЦИПЪТ НА РАВЕНСТВО И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ КАТО ПОНЯТИЕ НА ОБЩАТА ТЕОРИЯ НА ПРАВОТО	120
2.1. Принципи и ценности на правото - ценности в правото и правото като ценност	120
2.2. Принципи и цели	125
2.3. Принципи и норми	127
2.4. Основните права като принципи на правото	131
2.5. Основните права като висш правен принцип	135
2.6. Правата на човека като общочовешка ценност и върховен политически идеал	137
2.7. Принципът на равенство и недискриминация като част от върховенството на закона	138
ГЛАВА III. ПРИНЦИПЪТ НА РАВЕНСТВО И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ В КОНСТИТУЦИИТЕ НА БЪЛГАРИЯ И АЛБАНИЯ И В МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВО	147
3.1. Отношение към равенството в рамките на международното Законодателство	147
3.2. Принципът на равенство и недискриминация според Конституцията на Република България и Конституцията на Република Албания	151
3.2.1. Кратко сравнение на законите за недискриминация	159
3.3.1. Всеобща декларация за правата на човека	166
3.3.2. Конвенция на ООН за премахване на всички форми на расова дискриминация	167
3.3.3. Рамкова конвенция за защита на националните малцинства	168
3.4. Европейски актове и актове на ЕС за равенството и недискриминацията	169
3.4.1. Европейска конвенция за правата на човека	170
3.4.2. Европейска социална харта	173
3.4.3. Харта на основните права на ЕС	175

3.4.4. Протокол № 12 към Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи	176
3.4.5. Директива за равно третиране 76/207/ЕИО	179
3.4.6. Директива 2000/78/ЕО (27 ноември 2000 г.), установяваща обща рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите	180
3.4.7. Директива 2006/54/ЕО относно прилагането на принципа на равните възможности и равното третиране на мъжете и жените по отношение на заетостта и професиите (преработена)	181
3.4.8. Директива 79/7/ЕИО на Съвета относно постепенното прилагане на принципа на равно третиране на мъжете и жените по въпросите на социалната сигурност	183
3.4.9. Препоръка 92/131/ЕЕС на Комисията относно защитата на достойнството на жените и мъжете на работното място	183
3.4.10. Директива 2000/43/ЕО относно прилагането на принципа на равно третиране на лица, независимо от расов или етнически произход	184
3.4.11. Директива 2004/113/ЕО относно равното третиране на мъжете и жените при доставката и достъпа до стоки и услуги	186
3.4.12. Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените	188
3.4.13. Независима група от експерти за действия срещу насилието над жени и домашното насилие	190
3.4.14. Сравнителен поглед към директивите на Европейския съюз	190
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	194
БИБЛИОГРАФИЯ	202

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Структурата на дисертационният труд включва въведение, три глави и заключение. Всяка глава е структурирана в части (параграфи) с отделни тематично изведени заглавия и подзаглавия.

1. Въведението на дисертацията обхваща четири собствени части – актуалност и значимост на изследването; предмет, цел и задачи; методология; обем и структура на изследването.

Актуалността и практическото приложение на изследването съдържа разяснения относно предмета, целта и методологията на изследването. Равенството и недискриминацията са основни ценностни, легитимиращи понятия, с всеобщо признание, които имат своя генезис във философията на правото и продължават да се развиват. На свой ред най-фундаменталната правна наука - Общата теория на правото - има за задача да изведе същността и ролята на принципа на равенство, конкретизиран и обогатен с изискването за недискриминация, който има определящо значение за всяка правна система. В Албанската правна система липсва самостоятелен анализ на принципа на равенство и недискриминация от гледна точка на философията на правото и на общата теория на правото. Предвид универсалния характер на принципа като смислово начало на правната система и нарастващата му роля, включването му в редица вътрешни, международни актове и актове на ЕС, е анализиран произхода, развитието и същността на принципа на равенство и недискриминация от гледна точка на философията на правото и на общата теория на правото.

Значението на темата за философско-правната и теоретичната същност на принципа на равенство и недискриминация е ясно изразено в съвременните конституции, включително в Конституцията на Република Албания, както и в практиката на конституционните съдилища. Нарастващата роля на принципа за равенство и недискриминация при създаване на позитивното право и при решаване на конфликти в правната система изисква изясняване на философската и теоретичната същност на принципа на равенство и недискриминация. Не на последно място разширяването на международното сътрудничество, насочено към усилията на държавите, свързани с установяването на правни норми, заедно с проактивна държавна намеса за увеличаване на достъпността за реализиране на принципа в позитивното право, изисква изясняване на

принципа като смислов фундамент на философията на правото и на общата теория на правото. Кризата на ценностите и използването на правото за цели, които не са общественоположена ценност, редуващите се кризи от политически, здравен, и икономически характер извеждат на преден план въпроса за социалната обосновка на ценността и полезността на правото. Това са въпроси на философията на правото, които намират израз във философско-теоретичната същност на принципа за равенство и недискриминация. Следването на принципа на равенство и недискриминация като основен принцип на правото за правната система изисква познаване на неговата същност, а не само на неговото деклариране.

Предмет на дисертационното изследване е генезисът и същността на правния принцип на равенството и недискриминацията като философско-правна и общотеоретична концепция, която ръководи държавните органи при законотворчеството. Предметът включва анализ на понятията за равенство в рамките на историческото и юридическото развитие на идеите, конкретизирани чрез концепцията за недискриминация и защита на човешкото достойнство. Значението на равенството и недискриминацията надхвърля юридическите дефиниции, което налага тяхното цялостно разглеждане. Равенството и недискриминацията, равното третиране въз основа на определена характеристика се определят и разглеждат като основно право в поколенията на правата на човека. Научната задача се ограничава до извеждане на философско-историческата и теоретичната същност на равенството. В тази насока идеята за равенство, преплетена с концепцията за социална справедливост, утвърдена от забраната за дискриминация, намира израз в принципа за равенство и недискриминация. Необходимостта от философско и теоретично изясняване на принципа като значим ръководен принцип на националните правни системи при създаването на правни норми е основен предмет на изследването. Тази цел се реализира чрез решаването на следните основни задачи:

На първо място, равенството се разглежда като централно понятие в рамките на правната философия. Въпросите на равенството се анализират в контекста на естественото и позитивното право, както и на обективното и субективното право. Равенството се разглежда в светлината на правата на човека. Анализират се определенията за равенство и дискриминация, начинът, по който различни класици на философията на правото тълкуват тези принципи. Подробно се изследва изискването за недискриминация или равно

третиране, което по същество конкретизира и уточнява широкото понятие за формално равенство пред закона. Изведено е заключението, че равенството и недискриминацията са неразривно свързани, като представляват двойно изражение на един и същ основен принцип: равното третиране означава отсъствие на дискриминация, докато дискриминацията по своята същност предполага неравно третиране.

На второ място, въпросите за целите и ценностите на правото, за основните права, се проследяват на общотеоретично ниво. Направен е теоретичен анализ на връзката между правния принцип и основното право. Принципите на правото са разгледани като теоретична смислова (целева) основа, която ръководи правната обосновка, полагането на правен смисъл при създаването на правни норми в широкия смисъл на понятието. Равенството и недискриминацията са изведени като основно право в поколенията на правата на човека. Установено е също така, че правното понятие за равенство и недискриминация е правен принцип, който е в основата на цялата правна система. Изяснено е, че правото на равенство и недискриминация като основно право не се припокрива, а до известна степен съвпада с принципа на равенство и недискриминация. Направен е изводът, че основните права и правните принципи не съвпадат, но частично се припокриват, като са посочени и аргументи в актовете на ЕС и международното право. Основните права са неразделна част от общите принципи на правото на ЕС, но те са различни понятия. Анализирани са твърденията, че принципът на равенство и недискриминация изисква активна намеса от страна на държавните органи с оглед на функционалната му роля в правната система, което се потвърждава от практиката на Съда на ЕС, СЕС - чл. 6, т. 3 ДЕС и последващи актове.

Изследвана се различната същност и роля на правния принцип и основното право на равенство и недискриминация в правното регулиране. Акцентира се върху теоретичната разлика, че основното право е конкретизация на принципа, насочена към личността на субектите. Основните права посочват кои са благата (ценностите), които подлежат на защита. Принципът на равенство и недискриминация като част от принципите на правото, правото на ЕС поставя изисквания, налага задължения за следване на смислова насока от страна на държавните органи при създаването на правни норми в позитивното право от страна на публичните органи. Застъпена е тезата, че принципът на равенство и недискриминация действа чрез своята различна същност за защита, като налага задължение

за прилагане на социалната същност на равенството и равното третиране (недискриминация) в позитивното право.

Извън предмета на дисертационния труд остава изследването на различния начин, по който действат правните принципи в сравнение с нормите. Тази разлика обаче е отчетена, като приета даденост. Израз на философката и правнотеоретична същност на принципа на равенство и недискриминация са изведените международни актове и актове на Европейския съюз, където той е имплементиран. Те доказват фундаменталната му субстанция на ръководна смислова посока за правното регулиране (правосъздаване), за позитивно премахване бариерите пред дискриминацията и гарантиране на правата на човека.

За да се изпълни научната задача са разгледани следните групи въпроси:

Направен е анализ на равенството от гледна точка на философията на правото и на равенството като основание на правото;

Изведен е анализ на равенството като концепция на естественото и позитивното право;

Равенството е разгледано през призмата на понятията обективно и субективно право;

Изследвана е същността на равенството като разпределително и преразпределително равенство, свойство на правото;

Равенството е видяно и изведено като водеща концепция в теорията на Роналд Дуоркин, съвременен представител на философията на правото;

Анализирана е връзката между равенството и свободата;

Равенството е разгледано като ценност на правото, като основна същност на правото, като основание на правото и на правото като равна мяра на свободата;

Да се анализира връзката на равенството като част от правосъдието със законността и справедливостта;

Да се даде пълна представа за дискриминацията, като се анализират нейните основни условия;

Да анализира принципите и ценностите в правото, като се фокусира върху принципите на правото, отграничаване че принципите са различни теоретични понятия от ценностите и целите в правото;

Да анализира основните права като принципи на правото, основните права като върховен правен принцип, правата на човека като универсална човешка ценност и върховен политически идеал;

Да се анализира принципът на равенство и недискриминация като част от съдържанието на върховенството на закона;

Да се анализира позицията на равенството в рамките на международното право, като се обърне внимание и на принципа на равенство и недискриминация в конституциите на Република България и Република Албания;

Методологията приложима към въпроса за философската и теоретична същност на принципа за равенство и недискриминация е предопределена от подхода към понятието за правото и разгледаните групи въпроси. В тази връзка приложим на първо място е системния, смислов и обяснителен подход към явлението право. При анализа на еволюцията на понятието за равенство, е използван философско-спекулативен и историко-еволюционен социокултурен подход към понятията. Чрез него идеите за равенството са разгледани аналитично-обяснително, не само хронологично.

С оглед фундаменталната роля на Философията на правото и на Общата теория на правото, към принципът на равенство и недискриминация като смислова основа на правото е приложен и познавателният (епистемологичен) подход към правото. То е анализирано като динамично когнитивно явление и факт на човешкото съзнание. Явление, което се намира в непрекъсната динамика и черпи причини за своето действие от другите фактори на социалната среда. Той способства да се изведе и подчертае трайното и стабилното в смисъла на правото като система, но и да се подчертае динамиката на обществения живот в различни сфери на правно регулиране. Смесовият подход към правото носи традиция и опит, но и подчертава активната роля на човешкото съзнание. Приложим към принципа на равенството пред закона, социокултурният еволюционен и смислов подход добавя забраната за дискриминация. Така формалното равенство като основа на закона е уточнено и допълнено с изискването за еднакво третиране

(недискриминация). Продължение на епистемологичния подход към същността на правото е използван и Феноменологичен подход към правото. Чрез него принципът на равенство и недискриминация отразяват изначалното всеобщото в ценностите като предмет на разглеждане от Аксиологията на правото като дял на философията на правото, но и динамиката на обществения живот. Принципът на равенство и недискриминация е отчасти зададен, но и подлежи на динамика и обогатяване чрез конструкцията на недискриминация, чрез изискването за зачитането на човешкото достойнство, за еднакво третиране, не само за формално равенство. Принципът на равенство и недискриминация е обоснован като смислова и същностна аргументативна основа на правната система при правосъздаване.

В изследването е използван и нормативен – позитивистичен подход. Той е приложим към изведените източници на правото – Конституциите, законите за дискриминация, както и към международните договори и актовете на ЕС, разгледани в трета глава.

Обемът и структурата на дисертационното изследване за философската и теоретичната същност на правния принцип на равенство и недискриминация е с обем от 212 страници. Направени са общо 312 бележки под линия. Структурата включва въведение, три глави и заключение. Всяка глава е структурирана в части (параграфи) с отделни тематично изведени заглавия и подзаглавия.

2. Изложението на дисертацията съдържа три глави.

Глава I. Равенството като предмет на разглеждане от Философията на правото

В първа глава фокусът е поставен върху разглеждане на равенството като традиционно понятие на философията на правото, чрез което се обосновава същността на правото като цялостно социално явление. Анализирани са разбиранията за равенството, от древността до наши дни, дали ключов израз на понятието и връзката му с правото. Представена е и еволюцията на понятието чрез разработки на Аристотел, Платон, Тома Аквински. За да се осветли фундаменталното значение на равенството е проследена е връзката между равенството

и традиционни за философията на правото въпроси като обективно и субективно право; естествено и позитивно право; равенството като формално равенство и като същностно равенство. Анализа на историческото значение на идеята за равенството, включена в естественото и позитивното право в правната система, е довела до извода че правната идея за равенството дори да е променяла своето предимство през различните епохи, е оказвала влияние върху развитието и разбирането за същността на правния и държавния ред, независимо от това кой вид право се счита за първичен. Направен е извода че както при божественото, така и в светското право принципите на справедливостта, равенството и правата на личността представляват основата, върху която се изграждат държавните и правните структури на Новото време.

От гледна точка на и на съвременната философия на правото равенството е изведено като ценност на моралната, политическата и правната философия в разработките на Джон Ролс и Роналд Дуоркин. В концепцията за равенството на Джон Ролс равенството се разбира преди всичко като справедливост, определена от последователността. То предполага справедливо прилагане и еднакво тълкуване на правила, основани на принципи, които гарантират, че сходни ситуации се третира по сравним начин. Равенството се ръководи от принципите на справедливостта, които предписват равни основни права за всички индивиди. Анализирана връзката между равенството и справедливостта като равенството е основен критерий за справедливостта. В рамките съвременния правнотеоретичен дебат равенството в теорията на Роналд Дуоркин е разгледано като сложна политическа концепция. Направен е извода че осъществяването на равенството като фундаментален правен принцип не се фокусира само върху материалните му последици, а по-скоро върху формалната структура на принципа, която гарантира правото на равни права.

Въз основа на достиженията на философско-историческия анализ на философията на правото като наука за легитимността на правото, равенството е разгледано адекватно и чрез поколенията права на човека. Направен е изводът че Новото време след епохата на Просвещението извежда основните права (свободи), впитайки в тях идеята за равенството на гражданите пред закона. Анализът проследява връзката между равенството, разбирано като формално равенство пред закона и недискриминацията (еднакво третиране) като фундаментален принцип за съвременната правна система. Утвърден е изводът, че принципът за равенството се допълва, конкретизира и изяснява с изискването за

недискриминация (равно третиране) в модерните общества. Този принцип е основа на редица политико-правни категории в теорията на правото и общото учение за държавата, такъв е принципът на правовата държава, защитата на основните права, и т.н. От Философска и аксиологическа гледна точка е отделено внимание на връзката между свободата и равенството. Изведен е извода че понятията за свобода и равенство трябва да се разглеждат заедно в рамките на еднаквата стойност на индивидите като автономни или самоопределящи се същества. В тази посока идеята за равенството, преплетена с концепцията за социална справедливост, утвърдена чрез забраната за дискриминация, намират израз в принципа за равенство и недискриминация.

Пояснено е че равенството не означава сходство. Различията са компонент на концепцията за равенство и неравенство. Наличието на различия не означава автоматично неравенство, както и липсата им не гарантира равенство. Истинското равенство изисква еднаквост в областта на социалното равенство. Социалните различия са многобройни и служат като израз на многообразието, което е основна характеристика както на природата, така и на обществото. Концепцията за равенство пред закона предполага еднакво третиране както при създаването, така и при прилагането на законите. Принципът на равенство пред закона и забрана за дискриминацията (нееднакво третиране) е установен като основна насока за всички основни (конституционни) права и свободи, както и за други индивидуални права. Този принцип включва не само задължението на държавата да третира еднакво сходни обстоятелства, но и изискването за различно третиране на коренно различни ситуации. Равното третиране пред закона не означава, че към лица или групи в значително различни обстоятелства трябва да се прилагат идентични резултати; напротив, това означава, че лицата в сравними ситуации трябва да бъдат третирани еднакво.

Забраната на дискриминацията е в подкрепа на международната и националната правна рамка по отношение на защитата на правата на човека. Защитата от дискриминация в съвременното право предполага преминаване към увеличаване на правните механизми за реализиране и предоставяне на права на всички нива на правната рамка. Произходът и развитието на защитата от дискриминация могат да се проследят чрез еволюцията на правата на човека, тъй като непрекъснато се идентифицират нови права, които възплъщават (основните) права на човека, забранявайки всякакви правни ограничения, основани на различни лични характеристики. Разширяването на правата на човека, така че да включват нови поколения права, изисква иновативни методи за тяхната защита. Защитата срещу дискриминация се

разширява заедно с развитието на правата на човека.

Глава II. Принципът на равенство и недискриминация като понятие на Общата теория на правото

Втора глава на дисертационния труд анализира на общотеоретично ниво, целите и ценностите на правото, същността на принципите на правото и на основните права. Ценностите като правноаксиологическо понятие представляват отражение или мисловна конструкция, която насочва правното поведение. Анализирани и подчертани са че правните ценности не се отъждествяват с правните принципи. Правните принципи се основават на ценности и са насочени към целите на правото. Като водещи смислови конструкции, които направляват създаването и прилагането на правните норми, принципите на правото са фундамент на цялата правна система. Принципите на правото имат сложна природа, резултат от социален и културологичен опит, ценностно зададен към целта, целите на правното регулиране. Направен е извода че функцията на правните принципи е да направляват, предопределят същността на правото като система и при правосъздаване и при правоприлагане. Такава е същността и ролята на принципа на равенство и забрана за дискриминация като акцента от гледна точка на общата теория на правото е поставен при законотворчество.

От гледна точка на Общата теория на правото е анализирана различната субстанция и роля на правния принцип на равенство и недискриминация и на основното право на равенство и на недискриминация в правното регулиране. Основните права са ориентирани към личността и съществуват като правно защитени възможности (субективни права) и като правни насоки, които осигуряват рамка за развитие чрез правните принципи. Същностният характер на правата на човека произтича от значението им на основен правен принцип в една съвременна демократична, правна и социална държава. Поставен е акцент върху теоретичната разлика че основното право е осезаем израз и конкретизация на принципа, насочена към личността на субектите, същевременно тези права действат като рамка и основа за напредъка и придобиването на допълнителни права. Основните права сочат какви са благата, предмет на защита. Ако основните права сочат благата, то принципите вменяват задължения за органите

на публичната власт да следват смислова ръководна посока при създаване на правните норми, които да осигурят достъп и защита на благата от субектите. Принципът на равенство и недискриминация като част от принципите на правото, на правото на ЕС, задава изисквания, вмениява задължения за следване на смислова посока от държавните органи при създаване на правните норми в позитивното право от страна на публичната власт. Изследвано е основното положение, че принципът за равенство и недискриминация действа чрез различната си социална същност за защита като вмениява задължение за имплементиране на социалната субстанция на равенството и еднавкото третиране (недискриминация) в позитивното право. Посочените проблеми се изследват и анализират от позициите на различни представители на съвременната обща теория на правото.

Направен е теоретичен анализ на отношението правен принцип – основно право. Принципите на правото са разгледани като теоретичен фундамент, който ръководи смислово създаването и обосноваването на правните норми в широкия смисъл на понятието. Равенството и недискриминацията са изведени като основни права в поколенията на правата на човека. Утвърдено е че правната концепция за равенството и недискриминация в цялост, е именно правен принцип, който стои в основата на цялата правна система система и изисква активни законодателни мерки от страна на публичните държавни органи за неговото осъществяване. Уточнено е, че правото на равенство и недискриминация като основно право не се покрива, а донякъде съвпада с принципа на равенство и недискриминация. Направен е изводът, че основните права и правните принципи не съвпадат, а частично се припокриват, като аргументи за това се сочат и в актовете на ЕС и на международното право. Основните права са анализирани като неразделна част от общите принципи на правото на ЕС, но са утвърдени като различни понятия. Обстойно е разгледано твърдението че принципът на равенство и недискриминация изисква активна намеса от страна на държавните органи в правната система, с оглед функционалната задача на принципа. Направения извод е потвърден и чрез практиката на СЕО, СЕС – Чл. 6 т. 3 ДЕС и последващите актове.

Глава III. Принципът на равенство и недискриминация в конституциите на Република България и Република Албания и в международното право

Трета глава анализира отношението към равенството и недискриминацията в рамките на

международното законодателство. Принципът на равенство и недискриминация е проследен чрез редица международни актове като Всеобща декларация за правата на човека, Европейска конвенция за правата на човека, Европейска социална харта, Харта на основните права на ЕС. Направен е анализ на принципа на равенство и недискриминация в конституциите на България и на Албания, с което е доказано присъствието му като принцип на правото в правната система. Разгледано е спазването на принципа на равенство и недискриминация в държава - членка на Европейския съюз, в сравнение със страна кандидатка, която се стреми към скорошно пълноправно членство. Това разграничение между членство или не в ЕС е важно, за да се подчертае сегашният глобален климат, при който все по-нарастващо значение има принципът на равенство и недискриминация като първостепенна правна същност във правната система. Глобализацията, в резултат на задълбочаването на финансовите, икономическите, политическите, културните и други отношения между различните държави, води до разширяване на защитата на правата на човека във всички демографски области, включително раса, пол, икономически статус и образователно равнище. Сближаването на националните закони с международните норми се е превърнал от въпрос на държавни предпочитания в основно изискване за интеграция и сътрудничество. Направен е извода че наличието на всеобхватна правна рамка, приведена в съответствие с международните споразумения, не гарантира непременно равното упражняване на правата, ако разбирането и прилагането на закона са непоследователни. Това подчертава значението на непрекъснатия преглед на съдебната практика, която служат като ефективен инструмент за повишаване на качеството на правосъдието чрез последователно прилагане на законодателството. Интегрирането на международноправните стандарти, насочени към предотвратяване на дискриминацията, независимо дали като част от универсални правни принципи или независими разпоредби, представлява важна стъпка към изпълнението на основната цел на механизмите за наблюдение, създадени от международната общност. Тя се свежда до подпомагане държавите при изпълнението на задълженията им по силата на международните статuti, които защитават правата на гражданите и гарантират реална защита на всички лица, включително на тези, които се отличават по обективни характеристики.

3. Заключение на дисертационния труд

Принципът на равенство и недискриминация постановява, че всяка държава и правна рамка трябва да позволява на всеки човек да упражнява правата си еднакво, независимо от обективните неравенства. Този принцип забранява третирането на по същество еднакви ситуации като неравностойни и изисква различно третиране на по същество неравностойни ситуации в съответствие с тяхното естество, като същевременно допуска различно третиране на лица, групи или образувания, които не са идентични или сравними, стига да е налице разумна и обективна обосновка и балансирана връзка между използваните средства и целения резултат. Акцентът е поставен върху извеждане на философската и теоретична същност на принципа за равенство и недискриминация като задължително смислово ръководно положение, което направлява дейността на публичните органи при създаване на правните норми. о инкорпориране и з

Следвайки еволюцията, достиженията и методите на философията на правото, са проследени произхода, развитието и същността на принципа на равенство и недискриминация. Разгледана е успоредно и връзката между правото като регулативна социална система на обществото и принципите на правото. Последните са изведени като неразделна част от колективния опит в прогресивното развитие и осъзнаването на социалната общност. В нейните рамки правните принципи са смисловите начала основи, които направляват човешкото поведение към целта, целите на правното регулиране и в този смисъл са предмет на общата теория на правото и на философията на правото.

За да се гарантира всеобхватен обхват на равенството, включително равно третиране пред закона, и за да се предотврати неравностойното третиране на гражданите, е установен принципът на недискриминация. Този принцип служи както за разширяване, така и за изясняване на понятието за равенство. Борбата срещу дискриминацията е съсредоточена около две идеи: формално равенство и равенство на възможностите, които са основни резултати от самата концепция за равенство. Равенството се разглежда като основа на закона, възплъщаваща формалното равенство, докато недискриминацията (равното третиране) конкретизира и допълва това понятие. Равенството се конкретизира чрез изискването за недискриминация, за равно третиране и за равенство в неравенството в съвременните общества.

От общотеоретична гледна точка са разгледани въпросите на целите и

ценностите в правото. Направен е извода че ценностите и целите изграждат принципите на правото, които съдържат синтезиран историко-еволюционен опит. Те са изведени като смислови ръководни положения в процеса на правополагане насочени към целта на правото, стъпвайки на ценностно осмислен социален опит. Направен е извода че принципите на правото, в частност принципът на равенство и недискриминация следва еволюционното историко-теоретично развитие на идеите, намерило израз в ерата на правата на човека и в периода на кодификациите в Новото време. Утвърдена е тезата че идеята за равенството пред закона е залегнало в основните права (блага), които съвременните конституции извеждат. Анализирани са отношенията права на човека-правни принципи. Правата на човека имат пряк ефект, декларират блага предмет на защита за субектите. Принципите на правото са разгледани като смислови ръководни положения, които насочват законодателя при формулирането на правните норми в процеса на правополагане. Те задават смисловите основи за цялата правна система. Принципът на равенство и недискриминация се нуждае от конкретизация и вменява задължение за публичните органи по неговото осъществяване, реализиране чрез правни норми. Утвърдено е че принципът на равенство, конкретизиран чрез изискването за недискриминация (еднакво третиране) е правен принцип, който пронизва цялата правна система и ръководи законодателя при правосъздаване.

Направено е заключението, че принципът на равенството е в основата на социалната държава, която чрез конституционното осигуряване на социални права гарантира основното равенство. За да се гарантират равните права, е необходимо да се създаде последователна правна система, която да се прилага спрямо всяко лице. Както равенството пред закона, така и забраната за дискриминация са установени като основни принципи за всички основни права и свободи, както и за други субективни права. Осъществяването на равенството като принцип се фокусира повече върху неговата формална структура, отколкото върху материалното му съдържание, което на това ниво гарантира правото на равни права. Направен е извода, че принципът на равенство и недискриминация представлява правен принцип, тъй като не поражда преки последици, а изисква от държавите да го приемат и прилагат чрез законодателни и изпълнителни действия. Като правен принцип той задължава държавата да разработва постоянно законодателство, насочено към осигуряване на ефективното му прилагане. Правните принципи са ръководни смислови положения в процеса на създаване на позитивно право и утвърждават не само това, което е полезно за индивидите (благата), но и начина за тяхното запазване, който трябва да бъде интегриран в

законодателството.

Правният принцип на равенството и забраната на дискриминацията е по-скоро правен принцип, защото оказва влияние върху цялата правна рамка, насочва законодателя при създаването на нормативни актове и формира правния смисъл (целта) на всяка правна норма. Принципът на равенство и недискриминация функционира като правен принцип, тъй като не поражда преки последици, което налага държавите да го признаят и приложат както чрез законодателни, така и чрез изпълнителни действия. Освен това като правен принцип той принуждава държавата да разработва непрекъснато законодателство, насочено към осигуряване на ефективното му прилагане.

Направен е извода че принципът на равенство и недискриминация не е само констатация; той служи като насока, която съществува в рамките на всички позитивни закони и цялостната правна система, а не единствено в конституцията, както е в случая с основните права. Освен това принципът на равенство и недискриминация не е само норма, а ръководна същност, която влияе върху създаването на позитивното право в правната система. Докато основните права се отнасят до защитата на блага като свобода, мир, собственост и чиста околна среда, принципът на равенство и недискриминация е задължителна директива за публичните органи, както и за частните лица. Той служи като семантично задължение, което ръководи законодателя при създаване на правните разпоредби в процеса на законотворчество. Направен е извода че основните права служат като конкретни проявления на принципи, насочени към индивида, като същевременно функционират като основа за развитието и постигането на допълнителни права. Направен е преглед на актове на ЕС и на международното право, които доказват същността и присъствието на принципа на равенство и недискриминация.

Ключова перспектива в изследването на философската и теоретична същност на принципа за равенство и недискриминация е обединеният глобален ангажимент за хармонизиране не само на законодателството, но и за активно прилагане на значими действия, които да позволят на всеки човек да изпита истинско равенство. Тези усилия надхвърлят обикновените правни рамки. Те изискват активното участие на правителствата, за да се гарантира, че всеки има достъп до възможностите, които заслужава. В тези съвместни международни усилия се стремим да разрушим стените на дискриминация, които ни разделят.

IV. ОСНОВНИ НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Основните научни и научно-приложими приноси на дисертацията могат да се изведат както следва:

1. За пръв път в албанската правна доктрина цялостно и на монографично ниво са разгледани и изяснени въпросите, свързани с генезиса и същността на правния принцип на равенство и недискриминация.

2. Обстойно са изследвани темите, отнасящи се до същността на принципа на равенството като историко-еволюционно понятие, имащо своя генезис и развитие във философията на правото. Разгледани са водещи тези на съвременни изследователи на равенството, като Джон Ролс и Роналд Дуоркин. Уточнено е че поради широкото понятие за равенството, изведено като формално равенство, то е конкретизирано с изискването за еднакво третиране (недискриминация), което го развива и допълва.

3. Разграничени са понятията принципи на правото, ценности на правото, основни права. Специално внимание е обърнато на правния принцип на равенство и недискриминация като смислова ръководна основа при създаване на правните норми в националната правна система.

4. Анализирани и изведено е разграничение между правен принцип и основно право. Направен е извод, че принципът на равенство и недискриминация надхвърля основните права, защото има различни адресат и природа. Аргументиран е изводът, че фундаменталната роля на правния принцип на равенство и недискриминация е да ръководи законодателя при създаване на правните норми, защото носи правен смисъл. Неговата приоритетна задача е даване на ценностна посока към желаната цел в регулирането на обществените отношения. В това се състои смисловото му значение - да бъде коректив за нормирането, което, следователно, не е произволно, за да гарантира и основните права.

5. Направен е изводът, че основното право на равенство и на недискриминация сочи и защитава благата, обърнато е към субектите. Принципът на равенство, допълнен и конкретизиран с изискването за недискриминация е насочен към органите на публичната власт

като им вменява задължение да имат проактивна законодателна дейност по имплементиране и гарантиране на същността на принципа в позитивното право.

6. Изведената аргументация е фиксирала правния принцип на равенство и недискриминация като задължителен елемент на концепцията за принципа за правовата държава (върховенство на правото).

7. Направен е анализ на принципа на равенство и недискриминация в конституциите на Република България и Република Албания. Анализирани са относими актове на ЕС и на международното право, в които принципът е инкорпориран и които доказват ръководната му смислова роля в процеса на създаване на позитивното право.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Velçani M., "International Instruments for the Principle of equality" (*Международни инструменти за принципа на равенството*), Interdisciplinary Journal of Research and Development, Vol. 11 No. 1 S1 (2024): април 2024 г. - специален брой, <https://www.journal-uamd.org/index.php/IJRD/article/view/379/341>

2. Velçani M., Hoda N., Draci P., "Equality in the functioning of decentralization and respect for local autonomy", European Journal of Social Law, Volume LXIV, ISSUE 3, June 2024 <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1241737>

3. Velçani M., "The principle of equality according to customary law", International Conference "Public security and the need for high social capital", 15/16 november 2024 Arad, Romania. International Journal of Legal Social Order, No 1/2025, p. 1-10, <https://ijlso.ccdsara.ro/international-journal-of-legal-a/article/view/246/191>

4. Velçani M., Tiri E., "Legal principles and the principles of equality under the lens of philosophers. The Rawls-Dworkin case", European Journal of Social Law, Volume LXV, ISSUE 1, January 2025 <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1287680>

5. Velçani M., "Attitudes towards legal principles and the principle of equality, according to Ronald Dworkin", European Academic Research, Vol. XII, Issue 11/ February 2025 <https://euacademic.org/UploadArticle/6079.pdf>

6. Velçani M., "A glance at legal principles and the principle of equality" (Поглед към правните принципи и принципа на равенството), European Journal of Social Law, Volume LXV, ISSUE 2, March 2025 <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1320955>

7. Velçani M., "Равенство и социално включване: A comprehensive analysis for promoting sustainable development and equal participation", XXIII Научна конференция на катедра „Международни икономически отношения и бизнес“, Университет за национално и световно стопанство, София, България, 17 октомври 2024 г. (в процес на публикуване)

8. Велчани М., *„Същност на принципа на равенство и недискриминация според Роналд Дуоркин"*, Международна научна конференция на тема "Правни принципи, тяхната роля и значение за развитието на правото", организирана от катедра "Международно право и право на ЕС" на Юридическия факултет на УНСС, София, 24 октомври 2024 г. (в процес на публикуване)

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

FACULTY OF LAW

DEPARTMENT OF PUBLIC LAW

**PHILOSOPHICAL AND THEORETICAL ESSENCE
OF THE PRINCIPLE OF EQUALITY AND NON-
DISCRIMINATION**

ABSTRACT

for the award of educational and scientific degree "Doctor" in
the professional field 3.6. Law

PhD Program

"Theory of State and Law. Political and Legal Doctrines"

Majlinda Velchani

Scientific Supervisor

Assoc. Prof. Dr. Svetla Marinova Kaneva

Sofia, 2025

The dissertation was discussed on 26.03.2025 at a meeting of the Departmental Council of the Department of Public Law at the Faculty of Law of the University of National and World Economy and is directed for public defense before a scientific jury composed of:

- Prof. D. Sc. Dimitar Radev Radev (internal member of the scientific jury);
- Assoc. Prof. Dr. Boyka Ivaylova Cherneva (internal member of the scientific jury);
- Assoc. Prof. Dr. Elitsa Georgieva Valcheva - Kumanova (external member of the scientific jury);
- Assoc. Prof. Dr. Kremena Bozhidarova Rayanova (external member of the scientific jury); and
- Assoc. Prof. Dr. Teodora Vassileva Yovcheva (external member of the scientific jury).

The author of the dissertation is a PhD student in independent form at the Department of Public Law at the Faculty of Law of the University of National and World Economy.

The public defense of the dissertation will take place at an open meeting of the scientific jury on 29.05.2025 at 14:00 in the building of the University of National and World Economy.

The materials concerning the defence are available to all interested persons and can be found in the Scientific Councils and Competitions Sector at the UNWE, as well as on the website of the University of National and World Economy, accessible at the following web address: <https://konkursi.unwe.bg/GraduatedCompetitors/DoctorDetails>.

CONTENTS

I.	GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION.....	38
	1. Relevance and practical application of the study.....	38
	2. Subject, aim, objectives of the study	40
	3. Methodology of the study	44
	4. Volume and structure of the study	46
II.	CONTENT OF THE DISSERTATION	47
III.	SHORT SUMMARY OF THE CONTENT OF THE DISSERTATION	47
IV.	MAIN SCIENTIFIC AND APPLIED CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION	63
V.	V.LIST OF PUBLICATIONS OF THE DISSERTATION TOPIC	65

I. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

1. Relevance and practical application of the study

Equality and non-discrimination are fundamental value concepts that have been universally recognised, continue to evolve and have their genesis in the philosophy of law. For its part, the most fundamental legal science - the general theory of law - has the task of deriving the nature and role of the principle of equality, concretised and enriched by non-discrimination, which has a determining significance for any legal system. The Albanian legal system lacks an independent analysis of the principle of equality and non-discrimination from a philosophical-legal and theoretical point of view. Given its universal nature and its increased role, its incorporation in a number of domestic, international and EU acts, its origin, development and essence are analyzed from the perspective of the philosophy of law and the general theory of law.

The importance of the topic of the philosophical-legal and theoretical nature of the principle of equality and non-discrimination is clearly expressed in modern constitutions, including the Constitution of the Republic of Albania. Constitutional and fundamental rights are considered as essential elements of legal principles. Achieving equality and non-discrimination relies on emphasizing fundamental rights and specifying the essence of the principle. To serve as a basis for the development and acquisition of additional rights, fundamental rights must be distinguished from the legal principle of equality and non-discrimination. Albania's ratification of a number of fundamental rights, together with various international conventions and constitutional guarantees of these rights, has set the country on a sure course to ensure equality and prevent discrimination. Therefore, the philosophical and theoretical nature of the principle of equality and discrimination is of legitimate interest, especially in the jurisprudence (law-making) of positive law.

The practice of the constitutional courts is also relevant to the principle of equality and non-discrimination. Apart from its applicability to the creation of positive law, the resolution of conflicts in the legal system also gives rise to the need to clarify its philosophical and theoretical nature.

International cooperation is being strengthened both to harmonise legal systems and to facilitate concrete actions that promote the realisation of equality for all individuals. International efforts focus on removing systemic barriers to discrimination. The other level is the efforts of States

related to the establishment of legal norms, together with proactive State intervention to increase accessibility for the realization of the principle in positive law. Taking these factors into account, the focus of the study is the philosophical and theoretical substance of the principle of equality and non-discrimination as a guiding meaning that predetermines the direction in the creation of positive law in the respective national legal system.

Within contemporary legal theoretical debate, the concept of equality is of paramount importance. It is traditionally linked to justice, it is its criterion. Ideal, aim and foundation of law, it is part of the subject of the philosophy of law. Together with the democratic ideals of the Modern Age, equality is a concept that is developed and embedded in the idea of fundamental rights, the rule of law, and the theoretical construction of legal principles as the basis of codifications. Equality contains a vital link to liberty, since a certain level of liberty is necessary for the realization of the egalitarian ideal as justifying legal content. The derivation of the philosophical-legal and theoretical nature of the principle of equality and non-discrimination is a prerequisite for its actual implementation in positive law. The focus of the analysis is domestic law as an obligation of state authorities in the creation of legal norms.

The crisis of values and the use of law for purposes that are not a socially imposed value, the alternating crises of political, health, and economic nature bring to the fore the question of the social justification of the value and usefulness of law. These are questions of the philosophy of law that find expression in the philosophical-theoretical essence of the principle of equality and non-discrimination.

A durable substance of original legal content is also contained in ideas, declarations of rights, fundamental and constitutional rights. Both on the continent and in the English-speaking world, the mainstream conception of rights since the 1950s has viewed them as a stable objectively legal sense that law internalizes and that determines the content of norms. In this respect, the principle of equality and non-discrimination goes beyond basic rights through the right to equal treatment and non-discrimination; they overlap in part. It is their distinction that is of interest from the perspective of general legal theory, by drawing out the meaningful fundamental nature of the principle of equality and non-discrimination. Its substance is common to all law - domestic, international and supranational. If fundamental rights are an interdisciplinary concept of international law, more specifically addressed to subjects, the principle of equality and non-discrimination imputes an obligation to States, through public authority, to uphold and protect human rights through active legislative measures. Following

the principle of equality and non-discrimination as fundamental to the legal system requires knowledge of its nature, not just its declaration.

The derivation of the philosophical and theoretical nature of the principle of equality and non-discrimination also raises the question of approaches in legal theory. The concept encapsulates the dynamic nature of collective experience and consciousness, which are essential for the achievement of societal goals and for effective legal regulation through principles. In this regard, the philosophy of law, and in particular the general theory of law, must clarify the cognitive and epistemological nature of principle as a concept of legal theory. The state has an overriding duty to uphold and protect human rights, positioning them as fundamental elements of the rule of law. Last but not least, the principle of equality and non-discrimination forms part of the material essence of the rule of law and resonates increasingly with individuals as part of the global community. This predetermines our interest in the topic of the philosophical and theoretical nature of the principle of equality and non-discrimination.

The issues discussed in the study are not only of theoretical importance for understanding the essence of the legal principle of equality and non-discrimination, but also of practical value. Accordingly, the proposed conclusions could serve for the improvement of the legal regulation of social relations and the whole legal system.

2. Subject, aim and objectives of the study

The subject of the dissertation research is the genesis and essence of the legal principle of equality and non-discrimination as a philosophical and theoretical concept that guides state bodies in the creation of justice. The subject includes the analysis of the concepts of equality within the historical-legal development of ideas, concretized through the concept of non-discrimination and protection of human dignity. The meaning of equality and non-discrimination extends beyond legal definitions, which requires their comprehensive consideration. Equality and non-discrimination, the equal treatment of inequality on the basis of a particular characteristic, is defined and addressed as a fundamental right in generations of human rights. The scholarly task is limited to drawing out the philosophical, historical and theoretical nature of equality. In this direction, the idea of equality, intertwined with the concept of social justice affirmed through the prohibition of discrimination, find expression in the principle of equality and non-discrimination. The need for philosophical and

theoretical illumination of the principle as a meaningful guiding principle of national legal systems in the creation of legal norms is the main subject of the study.

This goal is realized by solving the following main tasks:

Firstly, equality is examined as a central concept within legal philosophy. Issues of equality are analyzed in the context of both natural and positive law, and both objective and subjective law. Equality is discussed in the light of human rights. The definitions of equality and discrimination are analysed; how different scholars interpret these principles. The requirement of non-discrimination or equal treatment, which essentially concretizes and specifies the broad notion of formal equality before the law, is examined in detail. It is concluded that equality and non-discrimination are inherently linked, being dual expressions of the same fundamental principle: equal treatment implies non-discrimination, while discrimination inherently implies unequal treatment.

Secondly, the issues of fundamental rights, the purposes and values of law are traced at a general theoretical level. A theoretical analysis of the relation legal principle - fundamental right is made. The principles of law are examined as a theoretical foundation that underlies all legal reasoning in the creation of legal norms in the broad sense of the term. Equality and non-discrimination are brought out as a fundamental right in the generations of human rights. It is also well established that the legal concept of equality and non-discrimination is a legal principle that underpins the entire legal system. It has been established that the right to equality and non-discrimination as a fundamental right does not overlap, but to some extent coincides with the principle of equality and non-discrimination. The conclusion is drawn that fundamental rights and legal principles do not coincide but overlap partially, and arguments for this are also made in EU and international law. Fundamental rights are an integral part of the general principles of EU law, but are distinct concepts. The claim that the principle of equality and non-discrimination requires active intervention by public authorities in view of its functional role in the legal system, confirmed by the case law of the ECJ, the CJEU - Article 6(3) TEU and subsequent acts, is subject to analysis.

Third, the different substance and role of the legal principle and the fundamental right to equality and non-discrimination in legal regulation is explored. Emphasis is placed on the theoretical distinction that the fundamental right is a concretization of the principle directed at the personality of subjects. Fundamental rights indicate what are the goods (values) subject to protection. The principle of equality and non-discrimination, as part of the principles of law, of EU law, sets requirements,

imputes obligations to follow a meaningful direction by public authorities in the creation of legal norms in positive law by public authorities. The basic premise that the principle of equality and non-discrimination acts through its different social substance for protection by imputing an obligation to implement the social substance of equality and equal treatment (non-discrimination) in positive law is explored.

The above problems are studied and analyzed from the positions of various representatives of the philosophy of law and the contemporary general theory of law.

Fourthly, the essence of the legal principle of equality and non-discrimination as a binding material substrate of the principle of the social and legal state is analyzed. Thus, the substance of the principle is confirmed as a guiding semantic justifying principle that goes beyond formal equality and the avoidance of inequality (equality in inequality) which is directed to state bodies and private individuals. As an obligation of public authorities, the legal principle of equality and non-discrimination is a meaning-guiding guideline towards the aim and objectives of legal regulation that must be incorporated into legal norms.

Fifthly, EU and international law instruments that incorporate the legal principle of equality and non-discrimination are analysed. A comparative characterisation of the legal principle of equality and non-discrimination in the constitutions of Bulgaria and Albania is made. National laws protecting equality and prohibiting discrimination are analysed. Serious attention is paid to the international instruments that support the legal principle of equality and non-discrimination.

To accomplish these tasks, the following sets of questions are addressed:

The concept of equality emerged in the evolution of the philosophical and legal conception of law, through the concept of human rights, and was enriched by the global recognition of human dignity. Equality and nondiscrimination are enduring value propositions for the justification, nature and meaning of law. They are addressed by philosophy of law through all stages of its period, also by legal axiology as a part of it. Analyzed in their historical, philosophical, and theoretical contexts, the ideas of equality and non-discrimination are revealed as fundamental and evolving legal traditions. They prove the social evolution of man and take root as fundamental foundations of modern constitutions and legal systems. The concepts of equality and non-discrimination are fundamental standards that influence all areas of law. Laws do not operate in a vacuum; therefore, the guiding principles that set the creation of positive law in legal systems are linked to the broader social

environment. This relationship fosters their continuous development and requires ongoing analysis and clarification in terms of the philosophy of law and general legal theory. The principle of equality and non-discrimination is linked to the nature and essence of law as a value-based social regulatory system. It establishes stable values and goals that transcend any positive establishment in legal norms. The principle is closely related to other basic concepts, such as justice and freedom. When considered within a historical, philosophical and theoretical framework, equality and non-discrimination emerge as dynamic and essential components of both legal thought and social progress. The study covers all major issues related to the topic:

Equality as a concept of natural and positive law, equality in objective and subjective law, meaning of equality, distributive and redistributive equality, meaning of equality according to Ronald Dworkin, relation between equality and liberty, equality as an essential substance of law, law as an equal measure of liberty, equality as part of justice, legality and fairness, discrimination; principles and values in law; principles and purposes in law; principles and norms; fundamental rights as principles of law; fundamental rights as a supreme legal principle; human rights as a universal human value and a supreme political ideal; the principle of equality and non-discrimination as part of the content of the rule of law; the relationship to equality within the framework of international law; the principle of equality and non-discrimination in the Constitution of the Republic of Bulgaria and the Republic of Albania; the Universal Declaration of Human Rights; the UN Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination; the Framework Convention for the Protection of National Minorities; European and EU equality and non-discrimination instruments; European Convention on Human Rights; European Social Charter; EU Charter of Fundamental Rights; EU Directives on equal treatment.

Outside the scope of the dissertation remains the study of the different way in which legal principles operate compared to norms. However, this difference is acknowledged as an accepted given. The philosophical and theoretical essence of the principle of equality and non-discrimination is expressed in the international and European Union acts where it is implemented. They prove its fundamental substance of guiding meaning direction for legal regulation (law-making), for positively removing barriers to discrimination and guaranteeing human rights.

3. Methodology of the study

The methodology used to explore the philosophical and theoretical nature of the principle of equality and non-discrimination is dictated by the approach to the phenomenon of law. The specific conception of law has the character of a point of view regarding legal reality, its constituents, forms of manifestation.

General theory has the task of explaining and ordering legal concepts into a system. The principle of equality and non-discrimination follows the essential concept of law as a meaningful whole. In accordance with the approach, the logical methods of induction (analysis), deduction (synthesis, scientific systematization and generalization of the facts related to the phenomena under consideration) and the deductive methods - comparative law and historical - are used. The listed logical, historical and comparative methods of research aim not only to study the historical development of the principle, but also to bring out the evolution of ideas. The principle of equality and non-discrimination has undergone transformations over time, with the rise of globalisation being particularly strong. In the course of the research, different comparative methods, comparisons between different authors, different constitutions have been applied

The modern approach to law is systematic and explanatory. In it, the methods of analysis and synthesis are central to the meaning of law. Law is seen as a system in which values are borrowed from other normative systems through which law is legitimated. The correspondence of the essence of the principle of equality and non-discrimination with the values of the New Times, with the era of human rights and the requirement of respect for human dignity, legitimize it in social reality. First of all, the study uses a philosophical (axiological) approach that reduces law to a system of values. These law assimilates and directs specifically to the purpose and goals of law. Through them it is justified.

A historical-evolutionary, socio-cultural approach is also used to clarify the question of the meaning and essence of law, from which the principle of equality and non-discrimination is derived. Through it, the ideas of equality are dealt with analytically and explanatorily, not only chronologically. Meaningfully distinct pairs of opposites from the structure of law are brought out, revealing groups of social relations in which equality is present in different ways.

The cognitive (epistemological) approach to law is the defining one for the study. It is analyzed as a dynamic phenomenon and fact of human consciousness. It is a phenomenon that is in continuous

dynamics and draws reasons for its action from other factors of the social environment. It helps to bring out and emphasize the enduring and stable in the meaning of law as a system, but also to emphasize the dynamics of social life in different spheres of legal regulation. The semantic approach to law brings tradition and experience, but also emphasizes the active role of human consciousness. Applied to the principle of equality before the law, the sociocultural evolutionary and meaning approach adds the prohibition of discrimination. Thus, formal equality as the basis of law is specified and supplemented by the requirement of equal treatment (non-discrimination).

The phenomenological approach to the nature of law allows the principle of equality and non-discrimination to be explained as a historical-evolutionary sense of the whole, embedded in the flow of phenomena, in the flow of the structure of meanings of being. Legal principles reflect the original universal in values as the subject of consideration by the Axiology of Law as a part of the philosophy of law. They bear the deliberate specificity of different groups of social relations, value-oriented towards the aim and purpose of law. Thus law is external to consciousness, external to the individual, bears a preconceived universal character for man, but also lives through consciousness, depends on it because it is its manifestation and product. The principle of equality and non-discrimination is partly set, but it is also subject to dynamism and enrichment through the construction of non-discrimination, through the requirement of respect for human dignity. The phenomenological meaning approach sees the right and the principle of equality and non-discrimination as given and dependent on the person. The principle of equality and non-discrimination is justified as the meaningful and substantive argumentative basis of the legal system in the making of law.

A normative - positivist approach was also used in the study. It is applicable to the identified sources of law - Constitutions, discrimination laws, as well as international treaties and EU acts, discussed in Chapter Three.

A characteristic feature of approaches to law as a complete social system is that they are considered amblok. A specific feature of modern legal theory is the pluralism of approaches. Deriving the philosophical and theoretical essence of the principle of equality and non-discrimination requires a historical-philosophical, value sociological and meaning epistemological, as well as normative approach to law as a system. In it, the principle of equality and non-discrimination expresses an original and actual - value concretized - legal content that constitutes legal norms.

4. Volume and structure of the study

The dissertation research on the philosophical and theoretical nature of the legal principle of equality and non-discrimination is 212 pages long. A total of 312 footnotes are made. The structure includes an introduction, three chapters and a conclusion. Each chapter is structured in parts (paragraphs) with separate thematic headings and subheadings.

II. CONTENT OF THE DISSERTATION

INTRODUCTION	5
1. Relevance and practical application of the study	5
2. Subject, aim and objectives of the study	8
3. Methodology	12
4. Volume and structure	16
CHAPTER I. EQUALITY AS A SUBJECT OF CONSIDERATION BY THE PHILOSOPHY OF LAW¹⁷	
1.1. Equality as a subject of the philosophy of law	23
1.2. Equality as a ground of law and a principle of law	28
1.3. Equality in natural and positive law	37
1.4. Equality in objective and subjective law	45
1.5. The importance of equality	48
1.6. Equality according to Rawls and Dworkin	52
1.7. Criteria for equality and inequality	57
1.8. Equality before the law	60
1.9. Formal equality and substantial equality	64
1.9.1. Distributive equality and redistributive equality	70
1.9.2. Equality of results	72
1.10. The relationship between equality and freedom	76
1.11. Equality as the essential substance of law, law as an equal measure of liberty	90
1.12. Equality as part of justice , legality and fairness	96
1.1 3. Discrimination	100

CHAPTER II. THE PRINCIPLE OF EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION AS A CONCEPT OF THE GENERAL THEORY OF LAW	120
2.1. Principles and values of law - values in law and law as a value	120
2.2. Principles and objectives	125
2.3. Principles and norms	127
2.4. Fundamental rights as principles of law	131
2.5. Fundamental rights as a supreme legal principle	135
2.6. Human rights as a universal human value and a supreme political ideal	137
2.7. The principle of equality and non-discrimination as part of the rule of law	138
CHAPTER III. THE PRINCIPLE OF EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION IN THE CONSTITUTIONS OF BULGARIA AND ALBANIA AND IN INTERNATIONAL LAW	147
3.1. Attitudes towards equality under international law	147
3.2. The principle of equality and non-discrimination under the Constitution of the Republic of Bulgaria and the Constitution of the Republic of Albania	151
3.2.1. Brief comparison of non-discrimination laws	159
3.3.1. Universal Declaration of Human Rights	166
3.3. 2.UN Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination	167
3.3.3. Framework Convention for the Protection of National Minorities	168
3 .4. European and EU equality and non-discrimination instruments	169
3.4.1. European Convention on Human Rights	170
3.4.2 European Social Charter	173
3.4.3. EU Charter of Fundamental Rights	175
3.4.4. Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms	176
3.4.5. Equal Treatment Directive 76/207/EEC	179

3.4.6. Directive 2000/78/EC (27 November 2000) establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation	180
3.4.7. Directive 2006/54/EC on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in respect of employment and occupation (recast)	181
3.4.8. Council Directive 79/7/EEC on the progressive application of the principle of equal treatment for men and women in matters of social security	183
3.4.9. Commission Recommendation 92/131/EEC on the protection of the dignity of women and men at work	183
3.4.10. Directive 2000/43/EC on the application of the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin	184
3.4.11. Directive 2004/113/EC on equal treatment between men and women in the supply of and access to goods and services	186
3.4.12. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women	188
3.4.13. Independent expert group on action against violence against women and domestic violence	190
3.4.14. A comparative look at European Union directives	190
CONCLUSION	194
BIBLIOGRAPHY	202

III. SHORT SUMMARY OF THE CONTENT OF THE DISSERTATION

The structure of the thesis includes an introduction, three chapters and a conclusion. Each chapter is structured in parts (paragraphs) with separate thematic headings and subheadings

- 1. The introduction of the dissertation** comprises four parts - relevance and significance of the research; subject, aim and objectives; methodology; scope and structure of the research.

The relevance and practical application of the study contains explanations on the subject, purpose and methodology of the study. Equality and non-discrimination are fundamental value-legitimizing concepts, with universal recognition, that have their genesis in the philosophy of law and continue to evolve. In turn, the most fundamental legal science - the General Theory of Law - has the task of deriving the nature and role of the principle of equality, concretised and enriched by the requirement of non-discrimination, which has a determining significance for any legal system. The Albanian legal system lacks an independent analysis of the principle of equality and non-discrimination in terms of the philosophy of law and the general theory of law. Taking into account the universal character of the principle as a meaningful principle of the legal system and its growing role, its inclusion in a number of domestic, international and EU acts, the origin, development and essence of the principle of equality and non-discrimination is analyzed from the perspective of the philosophy of law and the general theory of law.

The relevance of the topic to the philosophical-legal and theoretical nature of the principle of equality and non-discrimination is clearly expressed in contemporary constitutions, including the Constitution of the Republic of Albania, as well as in the practice of constitutional courts. The growing role of the principle of equality and non-discrimination in the creation of positive law and in the resolution of conflicts in the legal system requires clarification of the philosophical and theoretical nature of the principle of equality and non-discrimination. Last but not least, the expansion of international cooperation aimed at States' efforts related to the establishment of legal norms, together with proactive State intervention to increase the accessibility for the implementation of the principle in positive law, requires the clarification of the principle as a meaningful foundation of the philosophy of law and of the general theory of law. The crisis of values and the use of law for purposes that are not socially assigned value, the alternating crises of political, health, and economic nature bring to the fore the question of the

social justification of the value and utility of law. These are questions of the philosophy of law that find expression in the philosophical-theoretical essence of the principle of equality and non-discrimination. Following the principle of equality and non-discrimination as a fundamental principle of law for the legal system requires knowledge of its essence, not just its declaration.

The subject of the dissertation research is the genesis and essence of the legal principle of equality and non-discrimination as a philosophical-legal and general-theoretical concept that guides the state authorities in law-making. The subject includes an analysis of the concepts of equality within the historical and legal development of ideas concretized through the concept of non-discrimination and the protection of human dignity. The significance of equality and non-discrimination goes beyond legal definitions, necessitating their comprehensive consideration. Equality and non-discrimination, equal treatment on the basis of a particular characteristic, are defined and regarded as a fundamental right in generations of human rights. The scientific task is limited to deriving the philosophical-historical and theoretical essence of equality. In this regard, the idea of equality, intertwined with the concept of social justice, affirmed by the prohibition of discrimination, finds expression in the principle of equality and non-discrimination. The need for philosophical and theoretical clarification of the principle as a significant guiding principle of national legal systems in the creation of legal norms is the main subject of the study. This aim is realized by solving the following main tasks:

First, equality is seen as a central concept within legal philosophy. Issues of equality are analyzed in the context of natural and positive law, as well as objective and subjective law. Equality is considered in the light of human rights. The definitions of equality and discrimination are analysed, as well as the way in which various classics of the philosophy of law have interpreted these principles. The requirement of non-discrimination or equal treatment is examined in detail, essentially fleshing out and specifying the broad notion of formal equality before the law. It is concluded that equality and non-discrimination are inextricably linked, being dual expressions of the same basic principle: equal treatment implies the absence of discrimination, while discrimination inherently implies unequal treatment.

Second, the questions of the purposes and values of law, of fundamental rights, are pursued at a general theoretical level. A theoretical analysis of the relationship between legal principle and fundamental right is made. The principles of law are examined as a theoretical meaning (purpose) basis that guides legal reasoning, the laying of legal meaning in the creation of

legal norms in the broad sense of the term. Equality and non-discrimination are brought out as a fundamental right in the generations of human rights. It has also been established that the legal concept of equality and non-discrimination is a legal principle that underpins the entire legal system. It has been clarified that the right to equality and non-discrimination as a fundamental right does not overlap but to some extent coincides with the principle of equality and non-discrimination. The conclusion is drawn that fundamental rights and legal principles do not coincide, but overlap to some extent, and arguments in EU acts and international law are given. Fundamental rights are an integral part of the general principles of EU law, but they are different concepts. It is analysed that the principle of equality and non-discrimination requires active intervention by state authorities in view of its functional role in the legal system, which is confirmed by the case law of the CJEU, ECJ - Article 6(3) TEU and subsequent acts.

The different nature and role of the legal principle and the fundamental right to equality and non-discrimination in legal regulation are explored. The theoretical distinction that the fundamental right is a concretization of the principle directed at the personality of subjects is emphasized. Fundamental rights specify which are the goods (values) to be protected. The principle of equality and non-discrimination as part of the principles of law, EU law sets requirements, imposes obligations to follow a meaningful guideline on the part of public authorities in the creation of legal rules in positive law by public authorities. It is argued that the principle of equality and non-discrimination operates through its distinct nature to protect, imposing an obligation to implement the social nature of equality and equal treatment (non-discrimination) in positive law.

Outside the scope of the dissertation remains the study of the different way in which legal principles operate compared to norms. However, this difference is acknowledged as an accepted given. The philosophical and legal theoretical expression of the principle of equality and non-discrimination is the international and European Union acts where it is implemented. They prove its fundamental substance of guiding meaning direction for legal regulation (law-making), for positively removing barriers to discrimination and guaranteeing human rights.

In order to accomplish the scientific task, the following sets of questions are addressed:

An analysis is made of equality in terms of the philosophy of law and of equality as a ground of law;

An analysis of equality as a concept of natural and positive law is presented;

Equality is examined through the prism of the concepts of objective and subjective law;

The nature of equality as distributive and redistributive equality, a property of law, is explored;

Equality is seen and brought out as a leading concept in the theory of Ronald Dworkin, a modern representative of the philosophy of law;

The relationship between equality and freedom is analysed;

Equality is considered as a value of law, as a fundamental essence of law, as a ground of law and of law as an equal measure of freedom;

To analyse the relationship of equality as part of justice with legality and fairness;

To give a complete picture of discrimination by analysing its basic conditions;

Analyze principles and values in law, focusing on the principles of law, distinguishing that principles are different theoretical concepts from values and goals in law;

To analyze fundamental rights as principles of law, fundamental rights as the supreme legal principle, human rights as a universal human value and a supreme political ideal;

Analyse the principle of equality and non-discrimination as part of the content of the rule of law;

To analyse the position of equality within international law, paying attention also to the principle of equality and non-discrimination in the Constitutions of the Republic of Bulgaria and the Republic of Albania;

The methodology applicable to the question of the philosophical and theoretical nature of the principle of equality and non-discrimination is predetermined by the approach to the concept of law and the groups of questions considered. In this regard, the applicable approach is first of all the systematic, semantic and explanatory approach to the phenomenon of law. In the analysis of the evolution of the concept of equality, a philosophical-speculative and historical-evolutionary sociocultural approach to the concepts is used. Through it, the ideas of equality are examined

analytically-explanatory, not only chronologically.

In view of the fundamental role of the Philosophy of Law and the General Theory of Law, the cognitive (epistemological) approach to law has been applied to the principle of equality and non-discrimination as the meaningful basis of law. It is analysed as a dynamic cognitive phenomenon and a fact of human consciousness. It is a phenomenon that is in continuous dynamics and draws reasons for its action from other factors of the social environment. It helps to bring out and highlight the enduring and stable in the meaning of law as a system, but also to highlight the dynamics of social life in different spheres of legal regulation. The semantic approach to law brings tradition and experience but also emphasizes the active role of human consciousness. Applied to the principle of equality before the law, the sociocultural evolutionary and meaning approach adds the prohibition of discrimination. Thus, formal equality as the basis of law is specified and supplemented by the requirement of equal treatment (non-discrimination). A continuation of the epistemological approach to the nature of law, the Phenomenological Approach to Law is also used. Through it, the principles of equality and non-discrimination reflect the primordial universal in values as the subject of consideration by the Axiology of Law as a part of the philosophy of law, but also the dynamics of social life. The principle of equality and non-discrimination is partly set, but also subject to dynamics and enrichment through the construction of non-discrimination, through the requirement of respect for human dignity, of equal treatment, not just formal equality. The principle of equality and non-discrimination is justified as the meaningful and essential argumentative basis of the legal system in the creation of justice.

A normative - positivist approach was also used in the study. It is applicable to the identified sources of law - Constitutions, discrimination laws, as well as international treaties and EU acts, discussed in Chapter Three.

The volume and structure of the dissertation research on the philosophical and theoretical nature of the legal principle of equality and non-discrimination is 212 pages. A total of 305 footnotes are made. The structure includes an introduction, three chapters and a conclusion. Each chapter is structured into parts (paragraphs) with separate thematic headings and subheadings.

2. The thesis statement contains three chapters.

Chapter I. Equality as an Object of Consideration by the Philosophy of Law

In the first chapter, the focus is placed on the consideration of equality as a traditional concept of the philosophy of law, through which the essence of law as an overall social phenomenon is justified. It analyses the understandings of equality, from antiquity to the present day, that have given key expression to the concept and its relationship to law. The evolution of the concept is also presented through the elaborations of Aristotle, Plato, and Thomas Aquinas. To illuminate the fundamental meaning of equality, the relationship between equality and traditional issues in philosophy of law such as objective and subjective law; natural and positive law; equality as formal equality and as substantive equality is traced. An analysis of the historical significance of the idea of equality incorporated into natural and positive law in the legal system has led to the conclusion that the legal idea of equality, even if it has changed in priority in different eras, has influenced the development and understanding of the nature of the legal and state order, regardless of which type of law is considered primary. It is concluded that in both divine and secular law, the principles of justice, equality, and individual rights constitute the foundation upon which the state and legal structures of the modern period are built.

From the perspective of contemporary philosophy of law, equality has been highlighted as a value of moral, political and legal philosophy in the works of John Rawls and Ronald Dworkin. In John Rawls' conception of equality, equality is understood primarily as justice defined by consistency. It implies the fair application and equal interpretation of rules based on principles that ensure that similar situations are treated comparably. Equality is guided by the principles of justice, which prescribe equal fundamental rights for all individuals. The relationship between equality and fairness is analysed as equality is a fundamental criterion of fairness. Within the contemporary legal theoretical debate, equality in Ronald Dworkin's theory is examined as a complex political concept. It is concluded that the realization of equality as a fundamental legal principle does not focus only on its substantive implications, but rather on the formal structure of the principle that guarantees the right to equal rights

Based on the achievements of the philosophical and historical analysis of the philosophy of law as a science of the legitimacy of law, equality is adequately addressed through the generations of human rights. The conclusion is drawn that the New Times after the Age of Enlightenment derived the fundamental rights (freedoms), weaving into them the idea of the equality of citizens before the law. The analysis traces the relationship between equality understood as formal equality before the law and non-discrimination (equal treatment) as a fundamental principle for the modern legal system. The conclusion is established that the principle of equality is complemented, concretized and clarified by the requirement of non-discrimination (equal treatment) in modern societies. This principle is the basis of a number of political-legal categories in the theory of law and the general doctrine of the state, such as the principle of the rule of law, the protection of fundamental rights, etc. Philosophically and axiologically, attention has been paid to the relationship between liberty and equality. It is concluded that the concepts of freedom and equality must be considered together within the framework of the equal value of individuals as autonomous or self-determining beings. In this direction, the idea of equality, intertwined with the concept of social justice, affirmed through the prohibition of discrimination, find expression in the principle of equality and non-discrimination.

It is clarified that equality does not mean similarity. Differences are a component of the concept of equality and inequality. The presence of differences does not automatically imply inequality, nor does their absence guarantee equality. True equality requires sameness in the area of social equality. Social differences are numerous and serve as an expression of diversity, which is a fundamental characteristic of both nature and society. The concept of equality before the law implies equal treatment in both the making and application of laws. The principle of equality before the law and the prohibition of discrimination (unequal treatment) is established as a basic guideline for all fundamental (constitutional) rights and freedoms as well as for other individual rights. This principle includes not only the State's obligation to treat similar circumstances equally, but also the requirement to treat radically different situations differently. Equal treatment before the law does not mean that persons or groups in significantly different circumstances must be treated identically; on the contrary, it means that persons in comparable situations must be treated equally.

The prohibition of discrimination underpins the international and national legal framework regarding the protection of human rights. Protection against discrimination in modern law implies a move towards increased legal mechanisms for the realisation and provision of rights at all

levels of the legal framework. The origins and development of protection from discrimination can be traced through the evolution of human rights, as new rights are continuously identified that embody (fundamental) human rights, prohibiting any legal restrictions based on different personal characteristics. The expansion of human rights to include new generations of rights requires innovative methods to protect them. Protection against discrimination has expanded along with the development of human rights.

Chapter II. The Principle of Equality and Non-Discrimination as a Concept of the General Theory of Law

The second chapter of the dissertation analyses at a general theoretical level, the aims and values of law, the essence of the principles of law and fundamental rights. Values as a legal-axiological concept represent a reflection or a mental construct that guides legal behaviour. It is analyzed and emphasized that legal values are not identified with legal principles. Legal principles are based on values and are directed towards the objectives of law. As guiding meaning constructs that direct the creation and application of legal norms, the principles of law are the foundation of the entire legal system. Principles of law have a complex nature, the result of social and cultural experience, value-set to the goal, the objectives of legal regulation. It is concluded that the function of legal principles is to guide, predetermine the nature of law as a system in both law making and law enforcement. Such is the nature and role of the principle of equality and non-discrimination as the emphasis in terms of general theory of law is placed in law making.

The different substance and role of the legal principle of equality and non-discrimination and of the fundamental right to equality and non-discrimination in legal regulation is analysed from the perspective of the General Theory of Law. Fundamental rights are person-centred and exist as legally protected possibilities (subjective rights) and as legal guidelines that provide a framework for development through legal principles. The essential character of human rights derives from their importance as a fundamental legal principle in a modern democratic, legal and social state. Emphasis is placed on the theoretical distinction that a fundamental right is a tangible expression and concretization of a principle directed at the personhood of subjects, while at the same time these rights act as a framework and foundation for the advancement and acquisition of additional rights. Fundamental rights indicate what goods are subject to protection. If fundamental rights point to goods,

principles impose obligations on public authorities to follow a meaningful guiding direction in creating legal norms to ensure access to and protection of goods by subjects. The principle of equality and non-discrimination, as part of the principles of law, of EU law, sets requirements, imputes obligations for public authorities to follow a meaningful direction in the creation of legal rules in positive law by public authorities. The basic premise that the principle of equality and non-discrimination operates through its different social substance for protection by imputing an obligation to implement the social substance of equality and equal treatment (non-discrimination) in positive law is explored. The above-mentioned problems are examined and analysed from the positions of various representatives of the contemporary general theory of law.

A theoretical analysis of the relation legal principle - fundamental right is made. The principles of law are examined as a theoretical foundation that guides the meaning-making and justification of legal norms in the broad sense of the term. Equality and non-discrimination are brought out as fundamental rights in the generations of human rights. It is well established that the legal concept of equality and non-discrimination in its entirety is precisely a legal principle that underpins the entire legal system and requires active legislative measures by public state bodies for its implementation. It is stated that the right to equality and non-discrimination as a fundamental right does not overlap, but to some extent coincides with the principle of equality and non-discrimination. The conclusion is drawn that fundamental rights and legal principles do not coincide, but overlap, and arguments for this are also made in EU and international law. Fundamental rights are analysed as an integral part of the general principles of EU law, but are established as distinct concepts. The claim that the principle of equality and non-discrimination requires active intervention by public authorities in the legal system is discussed at length, in view of the functional task of the principle. The conclusion reached is confirmed by the case law of the ECJ, the CJEU - Article 6(3) TEU and subsequent acts.

Chapter III. The Principle of Equality and Non-Discrimination in the Constitutions of Bulgaria and Albania and in International Law

The third chapter analyses attitudes towards equality and non-discrimination within international law. The principle of equality and non-discrimination is traced through a number of international instruments such as the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention on Human Rights, the European Social Charter, the EU Charter of Fundamental Rights.

An analysis of the principle of equality and non-discrimination in the constitutions of Bulgaria and Albania has been made, thus proving its presence as a principle of law in the legal system. It examines the observance of the principle of equality and non-discrimination in a member state of the European Union in comparison with a candidate country that aspires to full membership soon. This distinction between EU membership or non-membership is important to highlight the current global climate in which the principle of equality and non-discrimination is of increasing importance as the overriding legal entity in the legal system. Globalisation, as a result of deepening financial, economic, political, cultural and other relations between different countries, is leading to an expansion of human rights protection across all demographic areas, including race, gender, economic status and educational attainment. Alignment of national laws with international norms has evolved from a matter of state preference to a basic requirement for integration and cooperation. It has been concluded that having a comprehensive legal framework aligned with international agreements does not necessarily guarantee equal enjoyment of rights if the understanding and application of the law is inconsistent. This highlights the importance of the continuous review of jurisprudence, which serves as an effective tool to enhance the quality of justice through consistent application of the law. The integration of international legal standards aimed at preventing discrimination, whether as part of universal legal principles or independent provisions, represents an important step towards fulfilling the core purpose of the monitoring mechanisms established by the international community. It amounts to assisting States in fulfilling their obligations under international statutes that protect the rights of citizens and guarantee effective protection to all persons, including those who are distinguished by objective characteristics.

3. Conclusion of the dissertation

The principle of equality and non-discrimination states that every state and legal framework must allow every person to exercise their rights equally, regardless of objective inequalities. This principle prohibits the treatment of substantially identical situations as unequal and requires different treatment of substantially unequal situations in accordance with their nature, while permitting different treatment of persons, groups or entities that are not identical or comparable, as long as there is a reasonable and objective justification and a balanced relationship between the means used and the result sought. The focus is on bringing out the philosophical and theoretical essence of the principle of equality and non-discrimination as a binding meaning guiding the activities of public authorities in the creation of legal norms.

Following the evolution, achievements and methods of the philosophy of law, the origins, development and essence of the principle of equality and non-discrimination are traced. The relationship between law as a regulative social system of society and the principles of law is examined in parallel. The latter are highlighted as integral to the collective experience in the progressive development and awareness of social community. Within its framework, legal principles are the semantic beginnings of foundations that guide human conduct towards the goal, the objectives of legal regulation and in this sense are the subject of the general theory of law and the philosophy of law.

In order to ensure the comprehensive scope of equality, including equal treatment before the law, and to prevent unequal treatment of citizens, the principle of non-discrimination is established. This principle serves both to extend and to clarify the concept of equality. The fight against discrimination is centred around two ideas: formal equality and equality of opportunity, which are fundamental outcomes of the concept of equality itself. Equality is seen as the basis of the law, embodying formal equality, while non-discrimination (equal treatment) concretises and complements this concept. Equality is concretised through the requirement for non-discrimination, for equal treatment and for equality in inequality in modern societies.

From a general theoretical point of view the issues of goals and values in law are examined. It is concluded that values and goals constitute the principles of law, which contain a synthesized historical-evolutionary experience. They are derived as meaning guides in the process of law making directed towards the purpose of law, grounded in value-conceptualized social experience. It is concluded that the principles of law, in particular the principle of equality and non-discrimination, follow the evolutionary historical-theoretical development of ideas that found expression in the era of

human rights and in the period of codifications in the Modern Age. It is well established that the idea of equality before the law is enshrined in the fundamental rights (goods) that modern constitutions derive. The human rights-legal principles relationship is analyzed. Human rights have direct effect, declare goods subject to protection for subjects. The principles of law are examined as meaning guiding statements that direct the legislator in the formulation of legal norms in the process of law making. They set the meaningful foundations for the entire legal system. The principle of equality and non-discrimination needs to be specified and imposes an obligation on public authorities to implement it, realising it through legal norms. It is well-established that the principle of equality, concretised through the requirement of non-discrimination (equal treatment), is a legal principle that permeates the entire legal system and guides the legislator in law-making.

It concludes that the principle of equality is at the heart of the welfare state, which guarantees basic equality through the constitutional provision of social rights. In order to guarantee equal rights, it is necessary to establish a consistent legal system that applies to every person. Both equality before the law and the prohibition of discrimination are established as fundamental principles for all fundamental rights and freedoms, as well as for other subjective rights. The implementation of equality as a principle focuses more on its formal structure than on its substantive content, which at this level guarantees the right to equal rights.

It concludes that the principle of equality and non-discrimination is a legal principle, as it does not have direct effects, but requires States to adopt and implement it through legislative and executive action. As a legal principle, it obliges the State to develop permanent legislation aimed at ensuring its effective implementation. Legal principles are guiding statements of meaning in the process of creating positive law and affirm not only what is useful to individuals (goods) but also the way to preserve them, which must be integrated into legislation.

The legal principle of equality and non-discrimination is more of a legal principle because it influences the entire legal framework, guides the legislator in drafting legislation and shapes the legal meaning (purpose) of each legal provision. The principle of equality and non-discrimination functions as a legal principle because it does not produce direct effects, which requires States to recognise and implement it through both legislative and executive action. Furthermore, as a legal principle, it compels the State to develop ongoing legislation aimed at ensuring its effective implementation.

It is concluded that the principle of equality and non-discrimination is not a mere statement; it serves as a guideline that exists within all positive laws and the overall legal system, not

only in the constitution as is the case with fundamental rights. Furthermore, the principle of equality and non-discrimination is not just a norm, but a guiding entity that influences the creation of positive law in the legal system. While fundamental rights refer to the protection of goods such as liberty, peace, property and a clean environment, the principle equality and non-discrimination is a binding directive for public authorities as well as private individuals. It serves as a semantic obligation that the legislator in the creation of legal provisions in the law-making process. It is concluded that fundamental rights serve as concrete manifestations of principles directed at the individual, while functioning as the basis for the development and achievement of additional rights. A review is made of EU and international law instruments that demonstrate the nature and presence of the principle of equality and non-discrimination.

A key perspective in exploring the philosophical and theoretical nature of the principle of equality and non-discrimination is the united global commitment to harmonise not only legislation, but also to actively implement meaningful action to enable everyone to experience true equality. These efforts go beyond mere legal frameworks. They require the active involvement of governments to ensure that everyone has access to the opportunities they deserve. In this joint international effort, we seek to break down the walls of discrimination that divide us.

III. MAIN SCIENTIFIC AND APPLIED CONTRIBUTIONS OF THE DISSERTATION

The following points can be pointed out as the main scientific and scientifically applicable contributions of the dissertation:

1. For the first time in the Albanian legal doctrine, the issues related to the genesis and the essence of the legal principle of equality and non-discrimination have been comprehensively and monographically addressed and clarified.

2. Topics related to the essence of the principle of equality as a historical-evolutionary concept rooted in the philosophy of law are thoroughly studied. Leading theses of contemporary equality scholars such as John Rawls and Ronald Dworkin are examined. It is argued that because the broad notion of equality is derived as formal equality, it is specified by the requirement of equal treatment (non-discrimination), which develops and complements it.

3. The concepts of principles of law, values of law, fundamental rights are distinguished. Special attention is paid to the legal principle of equality and non-discrimination as a meaningful guiding basis for the creation of legal norms in the national legal system.

4. The distinction between a legal principle and a fundamental right is analysed and derived. It is concluded that the principle of equality and non-discrimination goes beyond fundamental rights because it has a different addressee and nature. It is argued that the fundamental role of the legal principle of equality and non-discrimination is to guide the legislator in the creation of legal rules because it carries legal meaning. Its priority task is to give a value direction towards the desired goal in the regulation of social relations. Therein lies its meaningful significance - to be a corrective for norm-setting, which is, therefore, not arbitrary, in order also to guarantee fundamental rights.

5. It is concluded that the fundamental right to equality and non-discrimination points to and protects the goods addressed to the subjects. The principle of equality, supplemented and specified by the requirement of non-discrimination, is addressed to the public authorities by imposing on them the obligation to have a proactive legislative activity to implement and ensure the effectiveness of the principle in positive law.

6. The reasoning advanced has fixed the legal principle of equality and non-discrimination as a mandatory element of the conception of the rule of law (rule of law).

7. An analysis is made of the principle of equality and non-discrimination in the constitutions of the Republic of Bulgaria and the Republic of Albania. Relevant acts of the EU and of international law are analysed, in which the principle is incorporated and which prove its guiding meaningful role in the process of positive law making.

IV. LIST OF PUBLICATIONS ON THE DISSERTATION TOPIC

1. Velcani M., "*International Instruments for the Principle of Equality*", Interdisciplinary Journal of Research and Development, Vol. 11 No. 1 S1 (2024): April 2024 - Special Issue, <https://www.journal-uamd.org/index.php/IJRD/article/view/379/341>

2. Velçani M., Hoda N., Draci P., "*Equality in the functioning of decentralization and respect for local autonomy*", European Journal of Social Law, Volume LXIV, ISSUE 3, June 2024 <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1241737>

3. Velçani M., "The principle of equality according to customary law", International Conference "Public security and the need for high social capital", 15/16 November 2024 Arad, Romania. International Journal of Legal Social Order, No 1/2025, pp. 1-10, <https://ijlso.ccdsara.ro/international-journal-of-legal-a/article/view/246/191>

4. Velçani M., Tiri E., "Legal principles and the principles of equality under the lens of philosophers. The Rawls-Dworkin case", European Journal of Social Law, Volume LXV, ISSUE 1, January 2025 <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1287680>

5. Velçani M., "Attitudes towards legal principles and the principle of equality, according to Ronald Dworkin", European Academic Research, Vol. XII, Issue 11/ February 2025 <https://euacademic.org/UploadArticle/6079.pdf>

6. Velçani M., "A glance at legal principles and the principle of equality", European Journal of Social Law, Volume LXV, ISSUE 2, March 2020 <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1320955>

7. Velçani M. , "*Equality and Social Inclusion: A comprehensive analysis for promoting sustainable development and equal participation*", XXIII Scientific Conference of "International Economic Relations and Business Department University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria, 17 October 2024 (in process of publication)

8. Velchani M. "*The Essence of the Principle of Equality and Non-Discrimination*

according to Dworkin", International Scientific Conference on "Legal Principles, Their Role and Significance for the Development of Law", organized by the Department of International and EU Law of the Faculty of Law of the UNWE, Sofia, 24 October 2024 (in process of publication).